

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Yaz Stajı
Hakkındaki Görüş ve Önerileri: Iğdır Üniversitesi Örneği¹

Yunus TUNÇ², Mustafa DAL³

Özet

Staj, öğrencilerin okulda aldıkları teorik bilgileri ve laboratuvar ortamlarında görmüş oldukları uygulamaları, gerçek iş yaşamlarında somutlaştırmalarına ve pekiştirmelerine, buna bağlı olarak beceri ve deneyim kazanmalarına imkân tanıyan iş başı eğitim yöntemidir (Öz, Özden & Özkuk, 2014; Ruhanen, Robinson & Breakey, 2013; Wasi & Lodhi, 2015). Stajlar aynı zamanda öğrencilerin çalışma hayatları ile ilk olarak tanıştıkları dönemdir. Öğrencilerin çalışacakları alanı tanımlarında ve mesleklerini sevmelerinde staj dönemlerinin ve özellikle yaz stajlarının rolü büyüktür. Öğrencilere uygulama ve deneyim kazandırması düşüncesiyle üniversitelerde yaz stajı yapma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu zorunluluk neticesinde bazı problemler ortaya çıkmıştır. Bu amaçla, Iğdır Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu programlarında öğrenim gören öğrencilerin yapmış oldukları stajlar ile ilgili görüşleri, bu konudaki sorunların tanımlanmasında ve bu sorunların çözümüne yönelik önerilerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışma betimsel tarama modelinde bir çalışma olup, anket tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, öğrencilerin yaz stajı hakkındaki görüş ve önerileri nicel veriler ile toplanmıştır. Çalışmanın evreni, Iğdır Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu; Çocuk Gelişimi, İlk ve Acil Yardım, Tıbbi Laboratuvar, Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik, Çevre Sağlığı, Evde Hasta Bakımı ve Yaşlı Bakımı programlarında öğrenim gören ve yaz stajını tamamlayan 349 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada örneklem alınmaya gidilmemiş, evrenin bütününe ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmada veriler, Hançer Aydemir (2016) tarafından oluşturulan anket formu ile elde edilmiştir. Çalışmada 349 adet geçerli anketten elde edilen veriler, yüzde ve frekans dağılımları, çapraz tablo (Crosstab), Kruskal -Wallis ve korelasyon analizi yapılarak bulunmuştur. Araştırma elde edilen bulgular sonucunda, yaz stajını yapan öğrencilerin %73,4' ü staj yapılan kurumda staj esnasında bir bilginin verilmediğini ifade etmişlerdir. Bu durumun sebebi olarak da, öğrencilerin %24,3'ü stajyerlere geçici eleman gözüyle bakıldığı ve öğrencilerin %20,2'si ise stajyerlerin önemsenmediğini belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan öğrenciler, staj yerlerinin belirlenmesinde en önemli faktörün, staj yapılacak yerin ikamet edilen bölgede (%62,8) olmasını belirtmişlerdir. Buna yönelik olarak yapılan korelasyon analiz sonucunda, öğrencilerin ikamet ettiği bölge ile staj yapılan bölge arasında pozitif yönde ve yüksek bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r(349) = .849$; $p < .01$). Öğrencilerin büyük bir bölümü (%74,2) stajların yaz döneminde yapılmasının uygun olduğunu, öğrencilerin %67' si stajın ikinci sınıf derslerine katkıda bulunduğunu ve en yüksek oranla (%86,0) Tıbbi Laboratuvar öğrencilerinin bu düşünceye sahip olduğu görülmüştür. Son olarak da, öğrenciler stajların daha etkin olabilmesi için, uygun staj yerinin seçilmesi (%21,9) ve staj yerlerinde denetimin yapılması (%19,1) gerektiğini belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler : Yaz stajı, Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu, Mesleki deneyim.

¹ Bu çalışma, 4-5 Mayıs 2018 tarihlerinde yapılan II. Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Kongresi'nde sözlü olarak sunulmuş ve kongre kitapçığında özet metin olarak yayınlanmıştır.

² Öğr. Gör. , Iğdır Üniversitesi Sağlık Hizmetleri MYO, yunustunc_49@hotmail.com

³ Öğr. Gör. , Iğdır Üniversitesi Sağlık Hizmetleri MYO, mdal25@hotmail.com

Views and Suggestions of Students of Vocational School of Health Services About Summer Internship: The Example of Iğdir University

Abstract

Traineeship, is a job-shadowing method which enables for students to embody and consolidate real work life of theoretical knowledge that they have learned at school and seen at laboratory correspondingly to gain experience and talent (Öz, Özden & Özkuk, 2014; Ruhanen, Robinson & Breakey, 2013; Wasi & Lodhi, 2015). Traineeship, at the same time, is the first period that students meet with the working life. Traineeship periods especially summer internship, owe a great role for students to get familiar with the areas that they will work and love their jobs. Summer internship is obligatory at Universities with the idea of making students to gain practice and experince. As a result of this obligation, some problems appeared. For this purpose, it is aimed to develop suggestions for solving and determining these problems with the views of students studying at Vocational School of Health Sciences of Iğdir University. The study is administered with the survey technique and owes descriptive analysis model. Views and suggestions of students about summer internship was gathered with qualitative data for the study. The study is comprised from 349 students studying at the departments of Vocational School of Health Sciences; Child Care, First Aid and Emergency, Medical Laboratory, Medical Documentation and Secretary, Environmental Health, Elderly Care. In the study, sampling wasn't gathered instead it is aimed to reach the entire population. Data is gathered with questionnaire that is developed by Hançer Aydemir (2016). The data of 349 valid questionnaires were analyzed and percentage/frequency distributions, Crosstab, Kruskal -Wallis and correlation analysis were found out. According to the results of the study, 73,4 % of summer internship students expressed that they are not informed during the traineeship at the institution that they have made their traineeship. As a reason of this situation, 24,3 % of them expressed that they are seen as temporary worker and 20,2% of them expressed that they are not cared. Students who participated in the study, 62,8% expressed that the most significant factor in determining the traineeship place was the traineeship place's locating in the living location. In the result of correlation analysis directed for this, there was a positive and high relation between residential location and traineeship location ($r(349) = .849; p < .01$). Majority of the students (74,2%) owed the idea of appropriateness of making traineeship at summer period, 67% of them expressed that traineeship contributed to second grade courses and with the highest ratio of 86%, students of medical laboratory owed this idea. Finally, students expressed that to make traineeship more effective, appropriate traineeship selection 21,9% and conducting an inspection is required 19,1%.

Keywords: Summer internship, Vocational school of health sciences, Occupational experience

GİRİŞ

Türkiye'de Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulları (SHMYO) 1983 yılından başlayarak yükseköğretim kurumlarının ön lisans düzeyinde sağlık alanında teknik eleman (tekniker) yetiştirmek amacıyla açılmıştır (Gültaş, Kutluk & Ergör, 2010). Ülkemizde nüfusun aratması ile birlikte, sağlık alanındaki hizmetlere yönelik yoğun talepler artmaktadır. Bu talepler doğrultusunda Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokullarının amacı bu alanda nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde öncülük etmektir. Bununla birlikte, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulları buldukları bölgelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasında, kültürel aktivitelerin artmasında ve buldukların bölgelerin eğitime katılma oranlarının artmasında etkin rol oynamaktadırlar (Say, Ayar, Sildir & Sümer, 2016). Bu amaçlar doğrultusunda, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokullarında verilen eğitimlerin hedefleri; bu alanda çalışacak

kişilere alanları ile ilgili yeterli bilgileri vermek; yapılacak stajlar ve laboratuvar uygulamaları ile beceri eğitimlerini desteklemek; bilişsel, sosyal, duygusal ve motor becerilerini desteklemek; bilgi çağının gerektirdiği insan modeline katkıda bulunmak ve bu nedenle bilgiye nasıl erişileceğini öğretmek; problem çözme ve sorgulama becerilerini desteklemek; bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma becerisi kazandırmak olarak ifade edilebilir (Gültaş, Kutluk & Ergör, 2010; Hamamcı, 2016).

Bütün eğitim sistemlerinde etkili bir eğitim; derslik, laboratuvar, atölye ve eğitimin olduğu diğer alanlarda, öğrenme ve öğretmenin kalitesine bağlıdır. Öğretmenlerin mükemmelliği, derslerin iyi tasarlanması, hizmete uygun tesisler ve amacına uygun kaynakların sağlanmış olması, herhangi bir eğitim seviyesinin kaliteli olması için gerekli, fakat yeterli değildir (Lucas, Spencer & Claxton, 2012). Özellikle mesleki eğitimde, öğrencilerin öğrenim süresi boyunca öğrendikleri teorik bilgilerin uygulamalar ile desteklenmesi, beceri eğitimlerinin geliştirilmesi ve bununla birlikte ileride çalışacakları iş yerlerindeki sorumluluklarını, işbirliğinin ve çalışma hayatındaki iletişim süreçlerinin nasıl olacağını bilmeleri önem arz etmektedir (Acar Çiftçi, 2016; Beebe, Blaylock & Sweetser, 2009; Demir & Demir, 2014). Öğrenciler için gerekli olan bu durumlar, eğitim süreci içerisinde iki şekilde olabilmektedir. Bunlardan birincisi, okul içerisinde uygulama derslerinde yapılan uygulamalar, ikincisi ise öğrencilerin kurumlarda yapacağı stajlar ile gerçekleşebilmektedir (Emir, Arslan & Kılıçkaya, 2008).

Staj, öğrencilerin okulda aldıkları teorik bilgileri ve laboratuvar ortamlarında görmüş oldukları uygulamaları, gerçek iş yaşamlarında somutlaştırmalarına ve pekiştirmelerine, buna bağlı olarak beceri ve deneyim kazanmalarına imkân tanıyan iş başı eğitim yöntemidir (Barbarash, 2016; Demir & Demir, 2014; Engin, Çalışkan & Uysal, 2013; Karacan & Karacan, 2004; Öz, Özden & Özkuk, 2014; Ruhanen, Robinson & Breakey, 2013; Wasi & Lodhi, 2015). Schambach ve Dirks (2002), stajların başarılı bir şekilde gerçekleşmesi halinde, öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenme imkânı yakaladığı, öğrencilerin motivasyonlarını ve mesleğe karşı tutumlarını olum yönde geliştirdiği ve buna bağlı olarak başarılı bir meslek çalışanı olmalarını sağladığını ifade etmişlerdir (Akt. Engin, Çalışkan & Uysal, 2012).

Okullarda elde edilen bilgilerin çoğu teoriden öteye geçememektedir. Öğrenciler ilgili alanları hakkında olan bilgileri okurlar, çalışırlar ancak bu bilgileri nerede ve nasıl uygulayacakları hakkında bilgiye sahip değildirler. Bazı bölümlerde laboratuvar uygulamaları ile pratik yapma imkânı verse de yine de elde edinilen bilgiler uygulanmadıkları için belli bir süre sonra unutulmaktadır. Bu yüzden yapılan stajlar, öğrencilerde taze olan bu bilgilerin uygulamaya geçirilmesi ve öğrencilerin kendilerinde daha deneyimli kişilerle etkileşim içerisinde bulunarak deneyim kazanması bakımında önem taşımaktadır (Öz, Özden & Özkuk, 2014). Öğrenciler, stajlar esnasında gözlem ve uygulama yoluyla öğrenmiş oldukları teorik bilgilerin iş yaşamı ile arasında nasıl bir ilişkinin olduğunu keşfetme imkânı bulurlar. Öğrenciler stajlarda yapmış oldukları işin önemini, kendi görevlerinin sistem içerisindeki konumunun nerede olduğunu ve buna bağlı olarak bu sistemi nasıl etkilediklerini görüp iş yerindeki dinamikliği ve üretkenliği artırma imkânı yakalarlar (Maines; 2000; akt. Öz, Özden & Özkuk, 2014).

Staj ayrıca, kişiye çalışma hayatında karşılaşabileceği problemler ile başa çıkmayı, çalışma arkadaşları ve amirleri ile sağlıklı bir iletişimin nasıl kurulacağını öğrenme fırsatı sunar. Kişi staj ile kendisini daha donanımlı görür ve kendisine olan güveni

gelişir. Alanına yönelik yeni gelişmeleri takip etme fırsatı verir ve mezuniyet sonrasında önemli bir referans kaynağı elde etmiş olurlar. Stajlar, çok geniş bir yelpazede deneyim imkânı, mesleki bilgi ve iş ahlakı kazanılmasında etkili bir faktördür (Dolmacı & Duran, 2017).

Stajlar, öğrencilerin çalışma hayatları ile ilk olarak tanıştıkları dönemdir. Öğrencilerin çalışacakları alanı tanımlarında ve mesleklerini sevmelerinde staj dönemlerinin rolü büyüktür. Öğrencilerin mezuniyet sonrasında ilgili sektörde çalışma veya çalışmama düşüncelerini etkileyen önemli bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan öğrencilerin mesleki kariyerlerini belirlemeleri açısından önemlidir. Bu bakımdan staj uygulamalarının başarılı bir şekilde gerçekleşmesi halinde, mezuniyet sonrası sektörde çalışma düşüncelerinin olumlu yönde değişeceği görülmektedir (Çetin, 2005; Hurst & Good, 2010; Karacan & Karacan, 2004; Karaman, Metin & Güven, 2017; Olcay vd. , 2017; Tekbalkan, 2015).

Bütün bu düşünceler neticesinde üniversitelerin bazı bölümlerinde staj yapma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu stajların türü ve süresi bölüm ve programlara göre değişiklik göstermektedir (Sağlık, 2014; Yücekaya, Gürol & Kaya, 2016). Özellikle ülkemizde meslek yüksekokullarında mezun olabilmek için stajların başarılı bir şekilde tamamlanması şartı bulunmaktadır. Üniversitelere göre değişebilmekle beraber, genellikle stajlar yaz stajı olarak II. veya IV. dönemin sonlarında, öğrencilerin eğitim gördükleri alanlara uygun uygulama yapabilecekleri, akademik alanda almış oldukları bilgileri pekiştirebilecekleri, kamu ya da özel kurumlarda en az 30 iş günü olacak şekilde, okul staj kurulunun uygun göreceği tarihler arasında stajlarını yapabilmektedirler (Dolmacı & Duran, 2017; Karacan & Karacan, 2004).

Öğrencilere uygulama ve deneyim kazandırması düşüncesiyle üniversitelerde staj yapma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu zorunluluk neticesinde bazı sıkıntılar doğmuştur (Emir, Arslan & Kılıçkaya, 2008). Öğrencilerin staj yapmak için başvurduğu kamu veya özel kurum ve kuruluşların öğrencileri stajyer olarak kabul etmemeleri sorununu ortaya çıkarmıştır (Yücekaya, Gürol & Kaya, 2016). Bunun nedenleri ise bu kuruluşlarda yeteri çalışma alanlarının olmayışı ve okuyan öğrenci sayıları ile bölgede bulunan kurum sayılarının birbirini karşılayacak oranda olmaması gösterilmektedir. Bununla birlikte, okul müfredat programlarından kaynaklı olarak teori ve uygulama derslerinin birbirlerini dengeleyemediğinden dolayı, öğrencilerin staj sürecinde bazı sıkıntılar yaşamasına neden olmaktadır (Emir, Arslan & Kılıçkaya, 2008). Bu amaçla, Iğdır Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu; Çocuk Gelişimi, İlk ve Acil Yardım, Tıbbi Laboratuvar, Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik, Çevre Sağlığı, Evde Hasta Bakımı ve Yaşlı Bakımı programlarında öğrenim gören öğrencilerin yaptıkları zorunlu staj eğitimine yönelik görüşlerinin belirlenmesi, staj uygulamaları esnasında karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerinin sunulması ve bundan sonra yapılacak olan stajların daha verimli olması için önerilerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel araştırma desenlerine uygun olarak tasarlanmıştır. İlişkisel tarama araştırmaları iki ya da daha fazla değişkende gözlemlenen değişimin değişkenlere müdahale etmeden diğer değişkenden

kaynaklandığının ortaya koymasını sağlamaktadır. İlişkisel araştırmalar değişkenler arasındaki ilişkileri inceleyip var olan ilişki düzeyini ortaya koymaktadır (Can, 2013). Bu çalışma değer eğilimleri ile politik katılım değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçladığı için bu desen uygun görülmüştür.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde Iğdır Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu; Çocuk Gelişimi, İlk ve Acil Yardım, Tıbbi Laboratuvar, Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik, Çevre Sağlığı, Evde Hasta Bakımı ve Yaşlı Bakımı programlarında öğrenim gören ve yaz stajını tamamlayan 349 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada örneklem alınmaya gidilmemiş, evrenin bütününe ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışma evrenini oluşturan öğrencilere ait demografik bilgiler aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 1. Cinsiyet İle İlgili Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Erkek	119	34,1
Kadın	230	65,9
Toplam	349	100,0

Tablo 1’de görüleceği üzere çalışmaya katılan öğrencilerin 119’u (% 34,1) erkek, 230’u (% 65,9) kadın öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 2. Yaş İle İlgili Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
18-19	86	24,6
20-21	178	51,0
22-23	65	18,6
24 ve Üzeri	20	5,7
Toplam	349	100,0

Tablo 2’deki verilere bakıldığında, çalışmaya katılan öğrencilerin 86’sı (% 24,6) 18-19 yaş, 178’i (% 51) 20-21 yaş, 65’i (% 18,6) 22-23 yaş ve 20’si (% 5,7) 24 ve üzeri yaş grubunda bulunmaktadır.

Tablo 3. Öğrenim Türü İle İlgili Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
N.Ö.	176	50,4
İ.Ö.	173	49,6

Toplam	349	100.0
--------	-----	-------

Tablo 3'te ankete katılan öğrencilerin öğrenim türleri ile ilgili bilgiler verilmektedir. Öğrencilerin 176'sı (% 50,4) normal öğretimde, 173'ü (% 49,6) ise ikinci öğretimde eğitim görmektedir.

Tablo 4. Mezun Olunan Lise Türü İle İlgili Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Meslek Lisesi	116	33,2
Anadolu Lisesi	133	38,1
Diğer	100	28,7
Toplam	349	100.0

Tablo 4'te öğrencilerin mezun oldukları lise türleri görülmekte, 116 (% 33,2) kişi Meslek Lisesinden, 133 (% 38,1) kişi Anadolu Lisesinden ve 100 (% 28,7) kişi de diğer liselerden mezun olmuştur.

Tablo 5. Program Türleri İle İlgili Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Çocuk Gelişimi	72	20,6
Tıbbi Dok. ve Sek.	42	12,0
Tıbbi Laboratuvar	50	14,3
Çevre Sağlığı	35	10,0
Evde Hasta Bakımı	53	15,2
Yaşlı Bakımı	48	13,8
İlk ve Acil Yardım	49	14,0
Toplam	349	100.0

Tablo 5'teki verilere bakıldığında, çalışmaya katılan öğrencilerin 72'si (% 20,6) Çocuk Gelişimi, 42'si (% 12) Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik, 50'si (% 14,3) Tıbbi Laboratuvar, 35'i (% 10) Çevre Sağlığı, 53'ü (% 15,2) Evde Hasta Bakımı, 48'i (% 13,8) Yaşlı Bakımı ve 49'u (% 14) İlk ve Acil Yardım programında öğrenim görmektedirler.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veriler, Hançer Aydemir (2016) tarafından oluşturulan anket formu ile elde edilmiştir. Anket formu, SHMYO öğrencilerinin yaz stajlarına ilişkin görüş ve önerilerinin alınması yönelik olarak literatür incelemesi sonucunda oluşturulmuştur. Form iki bölümden oluşmaktadır; birinci bölümde kişisel özellikleri belirlemeye yönelik

sorular ve ikinci bölümde ise öğrencilerin yaptıkları stajı değerlendirmelerine yönelik sorular yer almaktadır. Çalışmada kullanılan anket formları için okul idaresinden izin alınmıştır. İzin alındıktan sonra öğrenciler ile yüz yüze görüşülerek veriler elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmada 349 adet geçerli anketten elde edilen veriler, SPSS 22 programı kullanılarak, çapraz tablo (Crosstab), yüzde ve frekans dağılımları ve korelasyon analizi yapılarak bulunmuştur.

BULGULAR

Iğdır Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu 2.sınıf öğrencilerinin yaz stajı ile ilgili görüş ve önerilerine ilişkin olarak yapılan bu çalışmada, çalışmaya katılan 349 öğrencinin yaz stajlarına ait bilgilerin frekans analizi yöntemiyle değerlendirilmesi yapılmış ve aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 6. Okunulan Programın Tercih Edilme Nedeni İle İlgili Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
ÖSYM Sınavsız Geçişten Dolayı	50	14,3
Sevdiğim İçin	102	29,2
Daha Kısa Sürede İş Sahibi Olabilmek İçin	69	19,8
Daha İyi Bir İş Sahibi Olabilmek İçin	40	11,5
Çevrenin Etkisi	18	5,2
İstek Dışı	70	20,1
Toplam	349	100.0

Çalışmaya katılan öğrencilerin 50'si (% 14,3) ÖSYM sınavsız geçişten dolayı, 102'si (% 29,2) sevdiği için, 69'u (% 19,8) daha kısa sürede iş sahibi olabilmek için, 40'ı (% 11,5) daha iyi bir iş sahibi olabilmek için, 18'i (% 5,2) çevrenin etkisinden ve 70'i (% 20,1) istek dışından dolayı eğitim gördükleri programı tercih ettiğini belirtmiştir.

Tablo 7. Ailesinin İkamet Ettiği Bölge İle İlgili Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Akdeniz Bölgesi	29	8,3
Karadeniz Bölgesi	6	1,7
İç Anadolu Bölgesi	6	1,7
Ege Bölgesi	2	0,6
Marmara Bölgesi	22	6,3
Doğu Anadolu Bölgesi	170	48,7
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	114	32,7
Toplam	349	100.0

Öğrencilerinin ailelerinin ikamet ettiği bölgeye dair bilgilerin bulunduğu Tablo 7'ye göre, ankete katılan öğrencilerin 29'u (% 8,3) Akdeniz Bölgesinde, 6'sı (% 1,7) Karadeniz Bölgesinde, 6'sı (% 1,7) İç Anadolu Bölgesinde, 2'si (% 0,6) Ege Bölgesinde, 22'si (% 6,3) Marmara Bölgesinde, 170'i (% 48,7) Doğu Anadolu Bölgesinde ve 114'ü (% 32,7) Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ikamet etmektedirler.

Tablo 8. Staj Yapılan Kurum İle İlgili Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Kamu (Devlet) Kurumu	262	75,1
Üniversite Hastanesi	16	4,6
Özel Sektör	71	20,3
Toplam	349	100.0

Tablo 8'de öğrencilerin 262'si (% 75,1) Kamu Kurumlarında, 16'sı (% 26,6) üniversite hastanelerinde ve 71'i (% 17,7) özel sektörde staj yaptıkları görülmektedir.

Tablo 9. Staj Yapılan Bölge İle İlgili Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Akdeniz Bölgesi	24	6,9
Karadeniz Bölgesi	7	2,0
İç Anadolu Bölgesi	1	0,3
Ege Bölgesi	4	1,1
Marmara Bölgesi	18	5,2
Doğu Anadolu Bölgesi	178	51,0
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	117	33,5
Toplam	349	100.0

Tablo 9'a göre, ankete katılan öğrencilerin 24'ü (% 6,9) Akdeniz Bölgesinde, 7'si (% 2) Karadeniz Bölgesinde, 1'i (% 0,3) İç Anadolu Bölgesinde, 4'ü (% 1,1) Ege Bölgesinde, 18'i (% 5,2) Marmara Bölgesinde, 178'i (% 51) Doğu Anadolu Bölgesinde ve 117'si (% 33,5) Güneydoğu Anadolu Bölgesinde staj yapmışlardır.

Tablo 10. 30 İş Günü Staj Yapma Durumu İle İlgili Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Evet	322	92,3
Hayır	27	7,7
Toplam	349	100.0

Tablo 10'a bakıldığında, çalışmaya katılan öğrencilerin 322'si (% 92,3) 30 iş günü staj yaptığı, ancak 27'si (% 7,7) ise staj süresini 30 iş gününde tamamlamadığı görülmektedir.

Aşağıda verilen 15 tabloda ise, çalışmaya katılan 349 öğrencinin yaz stajı ile ilgili düşünce ve önerilerine ilişkin bilgilerin frekans analizi yöntemiyle değerlendirilmesini göstermektedir.

Tablo 11. Staj Yerinin Belirlenmesinde Sizce En Etkili Faktör Hangisidir? Sorusuna İlişkin Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
İkamet ettiğim yerde olması	219	62,8
Mezun olduğumda iş konusunda yardımcı olması	28	8,0
Mesleğim konusunda tecrübe kazandırması	98	28,1
Gitmediğim zaman sorun çıkarmaması	1	0,3
Hiç staj yapmadan yapmış gibi göstermesi	3	0,9
Toplam	349	100.0

Tablo 11'e bakıldığında, ankete katılan öğrencilerin 219'u (% 62,8) için staj yerinin belirlemede ikamet edilen yer en önemli faktör iken, 98'i (% 28,1) için meslekleri konusunda tecrübe kazandırması, 28'i (% 8) için mezun olduğunda iş konusunda yardımcı olması, 1'i (%0,3) için staja gidilmediğinde sorun çıkarmaması ve 3'ü (% 0,9) için de staj yapmadan yapmış gibi göstermesi staj yerinin belirlenmesi için en önemli faktör olarak belirtmiştir.

Tablo 12. Sizce En Uygun Staj Dönemi Ne Zaman Olmalıdır? Sorusuna İlişkin Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Yaz döneminde	259	74,2
Sadece 3. Yarıyılıda haftalık ders programı içinde	32	9,2
Sadece 4. Yarıyılıda haftalık ders programı içinde	14	4,0
3. Ve 4. Yarıyılıda haftalık ders programı içinde	44	12,6
Toplam	349	100.0

Tablo 12 incelendiğinde, staj dönemi için en uygun zaman olarak, öğrencilerin 259'u (% 74,2) Yaz döneminde, 32'si (% 9,2) Sadece 3. Yarıyılıda haftalık ders programı içinde, 14'ü (% 4) Sadece 4. Yarıyılıda haftalık ders programı içinde ve 44'ü (% 12,6) 3. ve 4. Yarıyılıda haftalık ders programı içinde olması gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 13. Staj Yapmadan Önce Stajın Size Tecrübe Kazandıracakını Düşünüyor Muydunuz? Sorusuna İlişkin Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Evet	313	89,7
Hayır	36	10,3
Toplam	349	100.0

Tablo 13'e göre, ankete katılan öğrencilerin 313'ü (% 89,7) staj yapmadan önce stajın tecrübe kazandıracakını düşünürken 36'sı (%10,3) ise staj yapmadan önce stajın tecrübe kazandırmayacağını düşünmekteydi.

Tablo 14. Staj Yaptıktan Sonra Stajın Size Tecrübe Kazandıracakı Düşüncenizde Değişiklik Oldu Mu? Sorusuna İlişkin Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Evet	168	48,1
Hayır	181	51,9
Toplam	349	100.0

Tablo 14'e bakıldığında Tablo 13'teki öğrencilerin 181'i (% 51,9) staj yaptıktan sonra düşüncelerinde herhangi bir değişiklik olmamış ancak 168'inin (% 48,1) staj yaptıktan sonra bu konudaki düşünceleri değiştirmiştir.

Tablo 15. Staj Sırasında Kurum Tarafından Size Verilen Bilgilerin Yeterli Olduğunu Düşünüyor Musunuz? Sorusuna İlişkin Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Evet	93	26,6
Hayır	256	73,4
Toplam	349	100.0

Tablo 15 incelendiğinde, çalışmaya katılan öğrencilerin 93'ü (% 26,6) kurum tarafından verilen bilgilerin yeterli olduğunu belirtirken, 256'sı (% 73,4) ise kurum tarafından verilen bilgilerin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 16. Kurum Tarafından Yeterli Bilgi Verilmemesinin Nedeni Sizce Hangisidir? Sorusuna İlişkin Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
İş yerindeki işlerin yoğun olması	78	13,8
Stajyerlere geçici eleman gözüyle bakılması	137	24,3
Stajyerlerin önemsenmemesi	114	20,2
Stajyerlik konusunun önemsiz görülmesi	69	12,2
Stajyerlere güven duyulmaması	66	11,7
Stajyerlerin bir yük olarak görülmesi	58	10,3
İş yeri yetkililerinin yeterli bilgiye sahip olmamaları	34	6,0
Stajyerlerin rakip olarak görülmesi	8	1,4
Toplam		100.0

Not: Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Tablo 16'ya göre Tablo 15'te kurum tarafından verilen bilgilerin yeterli olmadığını düşünen öğrencilerin 137'sinin (% 24,3) bunun nedenini stajyerlere geçici eleman gözüyle bakıldığını, 114'ünün (% 20,2) stajyerlerin önemsenmediğini ifade ederken, 34'ü (% 6) iş yeri yetkililerinin yeterli bilgiye sahip olmadığını, 78'inin (% 13,8) iş yerindeki işlerin yoğun olduğunu, 66'sının (% 11,7) stajyerlere güven duyulmadığını, 58'inin (% 10,3) stajyerlerin bir yük olarak görüldüğünü ve 8'i (% 1,4) stajyerlerin rakip olarak görüldüğünü ifade etmişlerdir.

Tablo 17. Staj Sırasında Yeterli İlgi Gösterildi Mi? Sorusuna İlişkin Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Evet	224	64,2
Hayır	125	35,8
Toplam	349	100.0

Tablo 17'ye bakıldığında, öğrencilerin 224'ü (% 64,2) staj esnasında yeterli ilgi gösterildiğini ancak 125'i (% 35,8) yeterli ilgi gösterilmediğini ifade etmiştir.

Tablo 18. Staj İkinci Sınıf Derslerinize Bir Katkı Sağladı Mı? Sorusuna İlişkin Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Evet	234	67,0
Hayır	115	33,0
Toplam	349	100.0

Tablo 18'e göre, öğrencilerin 234'ü (% 67) stajın ikinci sınıf derslerine katkı sağladığını, 115'si (% 33) ise katkı sağlamadığını belirtmiştir.

Tablo 19. İmkân Verilse Stajınızı Yine Aynı Yerde Yapmak İster Miydiniz? Sorusuna İlişkin Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Evet	213	61,0
Hayır	136	39,0
Toplam	349	100.0

Tablo 19 incelendiğinde, çalışmaya katılan öğrencilere imkân verildiği takdirde öğrencilerin 213'ü (% 61) aynı yerde staj yapmak istediğini, 136'sı (% 39) ise yapmak istemediğini ifade etmiştir.

Tablo 20. Mezun Olduktan Sonra Staj Yaptığınız Yerde Çalışmak İster Misiniz? Sorusuna İlişkin Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Evet	240	68,8
Hayır	103	31,2
Toplam	349	100.0

Tablo 20’de ankete katılan öğrencilerin 240’ı (% 68,8) mezun olduktan sonra staj yaptığı yerde çalışmak istediğini, 109’u (% 31,2) ise çalışmak istemediğini belirtmiştir.

Tablo 21. Mezuniyet Sonrası İçin Staj Yaptığınız Yerden İş Teklifi Aldınız Mı? Sorusuna İlişkin Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Evet	72	20,6
Hayır	277	79,4
Toplam	349	100.0

Tablo 21 incelendiğinde, öğrencilerin 72’si (% 20,6) staj yapılan yerden iş teklifi aldığını, 277’si (% 79,4) ise herhangi bir iş teklifi almadığını söylemiştir.

Tablo 22. Staj Yapacağınız Yeri Kim Belirlemeli? Sorusuna İlişkin Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Kendim	306	87,7
Okul	43	12,3
Toplam	349	100.0

Tablo 22’ye göre, staj yapılacak yeri kim belirlemeli sorusuna öğrencilerin 306’sı (% 87,7) kendisinin belirlemek istediğini, 43’ü (% 12,3) ise okulun belirlemesi gerektiğini ifade etmiştir.

Tablo 23. Stajları Daha Etkin Hale Getirmek İçin Sizce Nasıl Bir Yöntem Uygulanmalıdır? Sorusuna İlişkin Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Denetim olmalı	153	19,1
Uygun staj yeri seçilmeli	175	21,9
Stajın önemi anlatılmalı	139	17,4
Öğrencinin sosyal güvenliği sağlanmalı	101	12,6
Ders programı içerisinde olmalı	64	8,0
Staj isteğe bağlı olmalı	75	9,4
Staj süresi arttırılmalı	63	7,9
Mevcut sistem iyi	30	3,8
Toplam		100.0

Not: Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Tablo 23'te öğrencilere, stajların daha etkin hale getirilebilmesi için nasıl bir yöntem belirlenmeli soruna verdiği yanıtlar görülmektedir. Ankete katılan öğrencilerin 175'i (% 21,9) stajları daha etkin hale getirmek için uygun staj yerinin seçilmesi gerektiğini, 153'ü (%19,1) denetimin olması gerektiğini, 139'u (%17,4) stajın öneminin anlatılması gerektiğini, 101'i (%12,6) öğrencinin sosyal güvenliğinin sağlanması gerektiğini, 75'i (%9,4) stajın isteğe bağlı olması gerektiğini, 64'ü (%8) stajın ders programı içerisinde olması gerektiğini, 63'ü (%7,9) staj süresinin arttırılması gerektiğini ve 30'u (%3,8) ise mevcut sistemin iyi olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 24. Sizce Staj Neyi İfade Ediyor? Sorusuna İlişkin Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Mesleği yakından tanımayı	247	50,4
Alınan teorik bilgileri uygulama ile karşılaştırmayı	187	38,2
Mezun olmak için yerine getirilmesi gereken bir formaliteyi	33	6,7
Okul programının gereğini yerine getirmeyi	23	4,7
Toplam		100.0

Not: Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Tablo 24'e göre öğrencilere, staj sizce neyi ifade ediyor sorusuna verdikleri cevaplar bulunmaktadır. Ankete katılan öğrencilerin 247'si (% 50,4) mesleği yakından tanımayı, 187'si (% 38,2) alınan teorik bilgileri uygulama ile karşılaştırmayı, 33'ü (% 6,7) mezun olmak için yerine getirilmesi gereken bir formaliteyi, 23'ü (%4,7) ise okul programının gereğini yerine getirmeyi ifade ettiğini belirtmişlerdir.

Tablo 25. Staj Yaptığınız Kurum Staj Süresince Hangi İmkân/İmkânları Sağladı? Sorusuna İlişkin Frekans Ve Yüzde Değerleri

	<i>f</i>	%
Yemek	217	47,5
Yol Parası-Servis	15	3,3
Ücret	126	27,6
İndirimli Ürün	7	1,5
Hiçbiri	92	20,1
Toplam		100.0

Not: Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Tablo 25 incelendiğinde, çalışmaya katılan öğrencilerin 217'sine (% 47,5) staj yapılan kurum tarafından staj süresince yemek, 126'sına (% 27,6) ücret, 22'sine (% 4,8) yol parası-servis-indirimli ürün sağlandığı, 92'sine (% 20,1) ise hiçbir imkân sağlanmamıştır.

Aşağıdaki tabloda, öğrencilerin ikamet ettikleri bölge ile staj yaptıkları bölge arasındaki ilişkiye yönelik yapılan korelasyon analizi sonucu verilmiştir.

Tablo 26. Öğrencilerin İkamet Ettiği Bölge İle Staj Yaptıkları Bölge Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi Sonucu

	Staj Yapılan Bölge	
İkamet Edilen Bölge	Spearman Korelasyon	.849
	p	.000

Not: p<.01

Tablo 26'da öğrencilerin ikamet ettikleri bölge ile staj yaptıkları bölge arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi için Spearman Rank korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan hesaplama sonucunda iki değişken arasında pozitif yönde anlamlı güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür [$r(349) = .849; p < .01$].

Tablo 27. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Staj Yaptıkları Kurum İle Kurumda Verilen Bilginin Yeterliliğine İlişkin Bulgular

Staj sırasında kurumun verdiği bilginin yeterliliği	Staj yapılan kurum				Toplam
	Kamu Kurumu	Üniversite Hastanesi	Özel Sektör		
Evet	Sayı	71	2	20	93
	%	27,1	12,5	28,2	26,6
Hayır	Sayı	191	14	51	256
	%	72,9	87,5	71,8	73,4
Toplam	Sayı	262	16	71	349
	%	100	100	100	100

Tablo 27’de çalışmaya katılan öğrencilerin staj yaptıkları kurumlar ile öğrencilere staj sırasında yeterli bilgi verilip verilmediğine ilişkin cevaplarına ait karşılaştırmalı tablosu bulunmaktadır. Kamu kurumlarında staj yapan öğrencilerin 71’i (% 27,1), üniversite hastanelerinde staj yapan öğrencilerin 2’si (%12,5)’i ve özel sektörde staj yapan öğrencilerin 20’si (%28,2) staj sırasında verilen bilgilerin yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Tablo 28’de, staj yapılan kurumlar ile bu kurumlarda öğrencilere staj sırasında verilen bilgilerin yeterlilik durumlarının karşılaştırılmasına ilişkin analiz sonucu verilmiştir.

Tablo 28. Öğrencilerin Staj Yaptıkları Kurum İle Kurumlarda Verilen Bilginin Yeterliliğine İlişkin Kruskal-Wallis Testi Analizi Sonuçları

	Kurum	N	SD	χ^2	p
Verilen Bilginin Yeterliliği	Kamu (Devlet) Kurumu	262		1,745	,418*
	Üniversite Hastanesi	16	2		
	Özel Sektör	71			

Not *=<.05

Tablo 28’de çalışmaya katılan öğrencilerin staj yaptıkları kurumlara göre staj sırasında kurum tarafından verilen bilginin yeterliliğine ilişkin Kruskal-Wallis testi analizi sonuçları görülmektedir. Bu sonuçlara göre, staj yapılan kurumlar ile kurumda verilen bilgilerin yeterliliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($X^2(2) = 1,745$ ve $p = .418$).

Tablo 29. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Program Türleri İle Yaz Stajının İkinci Sınıf Derslerine Katkı Sağlama Durumlarına İlişkin Bulgular

İkinci sınıf derslerine katkı sağlama durumu		Program Türü							Toplam
		Tıbbi Laboratuvar	İlk ve Acil Yardım	Evde Hasta Bakımı	Yaşlı Bakımı	Çocuk Gelişimi	Çevre Sağlığı	Tıbbi Dök. ve Sek.	
Evet	Sayı	43	35	34	34	43	22	23	234
	%	86,0	71,4	64,2	70,8	59,7	62,9	54,8	67,0
Hayır	Sayı	7	14	19	14	29	13	19	115
	%	14,0	28,6	35,8	29,2	40,3	37,1	45,2	33,0
Toplam	Sayı	50	49	53	48	72	35	42	349
	%	100	100	100	100	100	100	100	100

Tablo 29’da öğrencilerin okudukları program türleri ile stajlarının ikinci sınıf derslerine katkıda bulunma durumlarına ait karşılaştırmalı tablosu bulunmaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin 234’ü (% 67) yapılan yaz stajının ikinci sınıf derslerine katkıda bulunduğunu ifade etmişlerdir. Ortaya çıkan bu durumu, öğrenim görülen program türleri açısından karşılaştırdığımızda; Tıbbi laboratuvar öğrencilerinin 43’ü (% 86), İlk ve acil yardım öğrencilerinin 35’i (% 71,4), Evde hasta bakımı öğrencilerinin 34’ü (% 64,2), Yaşlı bakımı öğrencilerinin 34’ü (% 70,8), Çocuk gelişimi öğrencilerinin 43’ü (% 59,7), Çevre sağlığı öğrencilerinin 22’si (% 62,9) ve Tıbbi dokümantasyon ve sekreterlik öğrencilerinin ise 23’ü (% 54,8) yapılan yaz stajının ikinci sınıf derslerine katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 30. Öğrenim Görülen Program Türlerine Göre Staj Yapılan Kurumlardan İş Teklifi Alma Durumuna İlişkin Bulgular

İş Teklifi Durumu	Alma	Program Türü							Toplam
		Tıbbi Laboratuvar	İlk ve Acil Yardım	Evde Hasta Bakımı	Yaşlı Bakımı	Çocuk Gelişimi	Çevre Sağlığı	Tıbbi Dök. ve Sek.	
Evet	Sayı	8	3	10	8	24	5	14	72
	%	16,0	6,1	18,9	16,7	33,3	14,3	33,3	20,6
Hayır	Sayı	42	46	43	40	48	30	28	277
	%	84,0	93,9	81,1	83,3	66,7	85,7	66,7	79,4
Toplam	Sayı	50	49	53	48	72	35	42	349
	%	100	100	100	100	100	100	100	100

Tablo 30'da öğrencilerin program türlerine göre staj yapılan iş yerlerinden iş teklifi alma durumlarını göstermektedir. Öğrencilerin sadece 72'si (% 20,6) staj yaptıkları yerden iş teklifi aldıkları, 277 kişi (% 79,4) ise herhangi bir iş teklifi almadıklarını belirtmişler. En fazla iş teklifi alan program ise özel kurumlarda daha fazla staj imkânı bulabilen çocuk gelişimi programı öğrencilerinin (24 kişi) olduğu görülmektedir. Bu durum incelendiğinde özel kurumların devlet kurumlarına oranla işe alım süreçlerinin farklı olması ve kurumun ihtiyaçları doğrultusunda istediği zaman eleman alması sebebi gösterilebilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma, Iğdır Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin zorunlu yaz stajı ile ilgili olarak görüş ve önerilerinin belirlenmesine yönelik olarak yapılmıştır. Bilindiği üzere, ön lisans programlarında yaz stajı yapılması zorunlu kılınmıştır. Bu sebepten dolayı, yaz stajlarında; uygun staj yeri bulamama, staj yerlerinde farklı işlerde çalıştırılma gibi birçok farklı problemle karşılaşmaktadır. Çalışmamızda da öğrencilerin bu gibi konulara yönelik çözüm önerileri ve yaz stajlarının daha etkili kılınabilmesi için önerilerine başvurulmuştur.

Çalışmada elde edilen bulgulara bakıldığında, öğrencilerin staj yerlerini belirlerken dikkat ettikleri en önemli hususun, staj yapılacak yerin ailelerinin ikamet ettikleri yerde olması (% 62,8) tespit edilmiştir. Tablo 26'da staj yapılan bölge ile ikamet edilen bölge arasındaki ilişki analizi sonucuna bakıldığında da bu durumu destekler nitelikte bir sonuç elde edilmiştir. Bu sonuca benzer sonuçların alındığı çalışmalara bakılacak olursa, Hançer Aydemir (2016), Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin yaz stajı hakkındaki görüş ve önerilerine yönelik olarak yapmış olduğu çalışmasında da, öğrencilerin % 67'si ikamet ettikleri yerde staj yapmak istediklerini belirtmişlerdir. Benzer bir sonuç, Karaman, Güven ve Yıldırım (2018) tarafından, Uşak Üniversitesi Banaz Meslek Yüksekokulu İç Mekân Tasarımı programı öğrencilerine yönelik yapmış oldukları çalışmada da tespit edilmiştir. Dolmacı ve Duran (2017), Isparta Meslek Yüksekokulu'nda 8 farklı programda öğrenim gören öğrencilere yönelik yapmış oldukları çalışmalarında, öğrencilerin % 42,9'u staj yapılacak yerin, yaşadıkları yerde olmasına ve %32,6'sı ise mesleki tecrübe kazandırabilmesine dikkat etmişlerdir. Elde edilen bu veriler, çalışmamızın verilerini destekler niteliktedir. Polat vd. (2018), Marmara Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrencilere yönelik yapmış oldukları çalışmalarında, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu stajlarını ikamet ettikleri yerde yaptıklarını tespit etmişlerdir. Ancak öğrencilerin staj yerlerinin belirlenmesinde en önemli faktörün, mesleklerinde deneyim kazandırması (% 57,6) durumunu belirtmişlerdir. Bir başka çalışmada ise, öğrenciler maddi açıdan sıkıntılar yaşamamak için, staj yapılacak yeri belirlerken ailelerinin ikamet ettikleri illerde staj yapmak istediklerini belirtmişlerdir (Şahiner, Akan & Çeviker, 2016). Karacan ve Karacan (2004), meslek yüksekokullarında yürütülen yaz stajlarını değerlendirdikleri çalışmalarında, öğrencilerin ikamet ettikleri bölge ile staj yaptıkları bölge arasında anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdir. Karaman, Metin ve Güven (2017) de, Ormancılık ve Orman Ürünleri programında okuyan öğrencilere yönelik yapmış oldukları çalışmada da benzer bir sonucu elde ettikleri görülmüştür. Tuygar (2016), Paramedik programı öğrencilerinin yaz stajı ile ilgili görüş ve önerilerini aldığı çalışmasında, öğrencilerin % 83,3'ü staj yerinin belirlenmesinde ailenin ikamet ettiği

yerde olmasını tercih etmişlerdir. Elde edilen bu sonuçlara göre öğrenciler, ulaşım, konaklama vb. maddi sıkıntılarla karşılaşmamak için, ailelerinin buldukları yerlerde staj yapmak istemişlerdir.

Çalışmamızın bir diğer soru ise, zorunlu olan stajın ne zaman yapılması durumudur. Bu konuda öğrencilerden geçmiş dönemlerde çok fazla dönütler almaktaydık. Öğrencilerin birçoğu ve özellikle çocuk gelişimi programı öğrencilerinin, staj yaptıkları yerlerin anasınıfları olmasından dolayı ve yaz stajlarının yapıldığı tarihlerde eğitim-öğretim döneminin bitmiş olması, ciddi sıkıntılar yaratmaktaydı. Öğrenciler bu konuda stajın dönem içerisinde yapılması konusunda önerilerde bulunmaktaydılar. Ancak çalışmamızda elde edilen sonuçlara baktığımızda, öğrencilerin % 74,2'si stajın yaz döneminde yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Çalışmamıza benzer bir sonucu, Dolmacı ve Duran (2017) da bulmuşlardır. Isparta Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören 350 öğrenci ile yaptıkları çalışmada, öğrencilerin 246'sı (% 70,3) zorunlu stajın yaz döneminde yapılmasını ifade etmişlerdir. Kocaeli Üniversitesi'nde yapılmış olan bir başka çalışmada ise, çalışmaya katılan öğrencilerin %70'lik kısmı, stajların yaz döneminde yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir (Karacan & Karacan, 2004). Tuygar (2016) 54 Paramedik programı öğrencisiyle yapmış olduğu çalışmada da % 70'lik bir oranla öğrencilerin, stajların yazın yapılması konusunda fikir beyan etmişlerdir. Ancak Sağlık (2014) Bilgi ve Belge Yönetimi lisans öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmasında, öğrencilerin % 86'sı yaz dönemi yerine, haftanın belirli günleri okula gidip, diğer günleri ise özlük hakları korunarak stajlarını gerçekleştirmek istediklerini belirtmişlerdir. Çalışmamızda elde edilen bu sonuç ile yapılan çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında, öğrencilerin mevcut durumdan memnun olduğu görülmektedir.

Çalışmada elde edilen bir diğer sonuç, yapılan stajların öğrencilere, tecrübe kazandırdığı ve mesleki anlamda kendi deneyimlerini pekiştirmede etkili olduğudur. Öğrencilerin % 51,9'u staj sonrasında, stajların tecrübe kazandırdığını belirtmişlerdir. Benzer bir sonucun alındığı bir çalışmada, Isparta Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin % 68,4'ü staj sonrasında, stajların tecrübe kazandıracağı düşüncelerinden herhangi bir değişiklik olmadığını belirtmişlerdir (Hançer Aydemir, 2016). Karaman, Güven ve Yıldırım (2018), İç Mekân Tasarımı programı öğrencilerine yapmış oldukları çalışmada da, yaz stajlarının öğrencilerin mesleki bilgilerini ve tecrübelerini arttırdığını ifade etmişlerdir. Öz, Özden ve Özkuk (2014) ise Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmalarında, çalışmaya katılan öğrencilerin % 90,8'i yapmış oldukları stajın, alanlarıyla ilgili konularda deneyim sağladığını ifade etmişlerdir. Aynı çalışmada, öğrencilerin % 91,4'ü; iletişim becerisi, kişilerarası ilişkiler, planlama ve organize etme, müşteri ilişkileri, takım çalışması, işle ilgili problemleri çözme gibi bazı becerilerin kazandırılması ve buna bağlı olarak mesleki gelişimlerini desteklediğini belirtmişlerdir. Benzer bir sonuç, Kaya vd. (2017) tarafından Malatya Meslek Yüksekokulu öğrencilerine yönelik yapmış oldukları çalışmada da ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin, yapılan stajların kendilerini mesleki açıdan geliştirdiğine yönelik olumlu düşünceleri, staj öncesinde % 77 iken, staj sonrası değerlendirmede % 88 olarak tespit edilmiştir. Yapılmış olan bu çalışmaların dışında, stajların mesleki ve kişisel gelişime katkı sunduğu ve öğrencilerin staj süreleri boyunca birçok beceriyi kazandırdığı sonucuna varan çalışmalarda literatürde mevcuttur (Adıgüzel, 2009; Bahadır & Oğuz, 2012; Bila, 2006; Doğan & Duyan, 2015; Emir, Arslan & Kılıçkaya, 2008; Emir, Pelit & Arslan, 2010; Gökdoğan &

Sarıgöz, 2012; Karacan & Karacan, 2004; Karaman, Metin & Güven, 2017; Kaysi & Gürol, 2017; Mankan, 2015; Pak, 2015; Sağlık, 2014; Titrek, Hakkakul & Varlı, 2015; Yazıt, 2013).

Çalışmada en dikkat çeken sonuçlardan biri, staj yapılan kurumlarda, öğrencilere yeterli bilginin verilmemiş olmasıdır. Çalışmaya katılan öğrencilerin % 73,4'ü staj yapılan kurumlarda yeterli bilgi verilmediğini ifade etmişlerdir. Bunun nedeni olarak, stajyerlere geçici eleman gözüyle bakılması (% 24,3), stajyerlerin önemsenmemesi (% 20,2), stajyerlik konusunun önemsiz görülmesi (% 12,2), stajyerlere güven duyulmaması (% 11,7) ve stajyerlerin bir yük olarak görülmesi (% 10,3) nedenlerini belirtmişlerdir. Genel anlamda kurumlarda, stajyerlerin geçici eleman oldukları düşüncesi hâkim olmakta ve bu sebepten dolayı stajyerlere gereken ilginin ve bilginin verilmeyişi, stajların etkili bir şekilde gerçekleşmemesine neden olmaktadır. Staj yapılan bütün kurumlarda (devlet, özel ve araştırma hastaneleri) bu durumun farklılık göstermemesi, staj dönemini olumsuz etkilemektedir. Dolmacı ve Duran (2017), devlet ve özel kurumlarda yapılan stajlarda benzer sonuçların alındığı ve stajyerlere yeterli bilginin verilmemesinin nedeni olarak; iş yerlerindeki işlerin yoğun olması (% 38), stajyerlere geçici eleman gözüyle bakılması ve stajyerlerin önemsenmemesi (%35,5) olarak belirtmişlerdir. Hançer Aydemir (2016) de, çalışmamızda elde edilen sonuca benzer bir sonuç elde etmiştir. Çalışmada, öğrencilerin % 54,3'ü stajyerlere geçici eleman gözüyle bakıldığı ve stajyerliğin önemsenmediğini ifade etmişlerdir. Karacan ve Karacan (2004), Kocaeli Üniversitesi öğrencileriyle ve Tuygar (2016) ise Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Paramedik öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmalarda benzer sonuçları bulmuşlardır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin % 67'si yapılan stajların ikinci sınıf derslerine katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir. Çünkü öğrenciler, stajlar ile teorik bilgileri uygulama fırsatı yakalayabilmekte, deneyim kazanmakta ve stajlarda meslekleri ile ilgili yapılması gerekenleri görme fırsatı bulabilmektedirler. Bu durum göz önüne alındığında, öğrencilerin okudukları bölümler ile ilgili yerlerde veya departmanlarda staj yapmalarına imkân sağlanmalıdır. Çalışmamızda bu durumu destekler nitelikte, hastanelerin laboratuvar bölümlerinde staj yapma imkânı bulan Tıbbi Laboratuvar programı öğrencilerinin % 86'sı yapmış oldukları stajların ikinci sınıf derslerine katkıda bulunduğunu ifade eden bir sonuç elde edilmiştir. Emir, Arslan ve Kılıçkaya (2008) ve Emir, Pelit ve Arslan (2010) yaptıkları çalışmalarda, öğrencilerin staj sonrasında, öğrenim gördükleri bölüme yönelik ilgilerinin arttığını ve okula döndüklerinde derslere ve konulara karşı bakış açılarında olumlu değişimlerin yaşandığını ifade etmişlerdir. Hançer Aydemir (2016) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin % 72,8 'i yapmış oldukları stajların, ikinci sınıf derslerine katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir. Yapılan literatür taramasında, stajların ikinci sınıf derslerine katkıda bulunduğu sonucunu elde eden başka çalışmalarında olduğu görülmüştür (Karacan & Karacan, 2004; Polat vd. , 2018; Yazıt, 2013).

Çalışmaya katılan öğrencilerin % 68,8' staj yaptıkları yerde çalışmak istediğini belirtmiş ancak öğrencilerin sadece % 20'6'sı staj yaptıkları kurumdan iş teklifi almışlardır. En fazla iş teklifi ise Çocuk Gelişimi (% 33,3) ile Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik (% 33,3) programında öğrenim görmekte olan öğrencilere yapılmıştır. Stajların yapıldığı kurumlar göz önüne alındığında, iş teklifleri genellikle özel sektörde bulunan kurumlardan geldiği görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak da, özel

sektörde işe alım sürecinin bireysel olması, yani kamu kurumları gibi merkezi bir sınavlarının olmamasıdır. İş tekliflerinin gelmemesinin nedenleri arasında, staj yapılan kurumların öğrencileri yetersiz görmelerini de söyleyebiliriz. Ancak, stajlarda kurulan olumlu ilişkiler ve iyi geçirilmiş bir staj dönemi, mezun olduktan sonra iş bulma imkânını arttırdığı söylenebilir (Öz, Özden & Özkuk, 2014). Kaya vd. , (2017) de benzer bir şekilde, öğrencilerin staj ortamlarının ve çalışanlarının güveni ile kendilerine olan güvenleri sayesinde, staj sonrasında kurumların kendilerine referans olabileceklerini düşündükleri ve iyi geçirilmiş bir staj döneminin, mesleki hayatlarına katkıda bulunacağını ifade etmişlerdir. Bir çalışmada ise öğrencilerin çoğunluğu, stajlarda başarılı olan kişilerin staj yapılan kurumlarda kalabilmelerine olanak sağlanması gerektiğini ifade etmişlerdir (Tektaş vd. , 2016). Bahadır ve Oğuz (2012) yaptıkları çalışmada, öğrencilerin % 81'i staj yapılan kurumların kendilerine iş bulmalarına yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Karacan ve Karacan (2004) yaptıkları çalışmada, öğrencilerin, staj yaptıkları kurumlarda çalışmak istediklerini ve buna rağmen öğrencilerin % 40'ına iş teklifinde bulunulduğunu tespit etmişlerdir. Tuygar (2016) da çalışmasında, öğrencilerin % 46,3'lük kısmı, mezun olduktan sonra, staj yapılan kurumda çalışmak istediklerini ifade etmişlerdir. Tekbalkan (2015) çalışmasında, öğrencilerin yapmış oldukları stajın, mezun olduktan sonra iş olanağı sağlaması konusunda kendilerine yardımcı olduğunu belirttikleri bir sonuç tespit etmiştir.

Çalışmada alınan bir diğer sonuç ise, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (% 87,7) staj yerlerini kendilerinin belirlemek istemeleridir. Öz, Özden ve Özkuk (2014) da benzer bir şekilde, öğrencilerin, staj yerlerini kendilerinin bulduğunu ifade etmişlerdir. Benzer sonuçların alındığı çalışmalar literatürde mevcuttur (Tektaş vd. , 2016; Bahadır & Oğuz, 2012; Bila, 2006; Emir, Arslan & Kılıçkaya, 2008; Emir, Pelit & Arslan, 2010; Hançer Aydemir, 2016; Karacan & Karacan, 2004; Karaman, Güven & Yıldırım, 2018; Karaman, Metin & Güven, 2017; Mankan, 2015; Tuygar, 2016; Zengin & Kırmızı, 2017). Ancak Tekbalkan (2015) çalışmasında, öğrencilerin staj yerlerini okulların bulmasını önerdiğini tespit etmiştir. Bu sonuçlar şunu göstermektedir; öğrenciler staj dönemi boyunca ulaşım, konaklama ve maddi sıkıntılar yaşamamak için staj yerlerini kendileri belirlemektedir. Staj yapılan yerin, yaşanılan bölgede olması da bu durumu destekler niteliktedir. Ancak staj yerlerinin okul tarafından seçilmesi, öğrencilerin stajlarını bölümlerine uygun yerlerde yapmalarını sağlayabilir. Bu durum, daha etkin bir staj dönemi geçirilmesini sağlayabilir.

Öğrenciler, stajların daha etkin bir hale getirilmesi için, uygun staj yerlerinin seçilmesi gerektiğini (% 21,9), stajlar esnasında denetimlerin yapılmasını (% 19,1), hem kurum çalışanlarına hem de kendilerine stajın öneminin anlatılmasını (% 17,4) ve öğrencinin sosyal güvenliği sağlanması (% 12,6) stajın verimliliği açısından daha etkili yöntemler olacağını belirtmişlerdir. Ortaya çıkan bu sonuçlar neticesinde, öğrencilere uygun staj yerleri bulmak için öğrenim gördükleri okulda, danışman hocalar ya da kurumun bu konuda yetkili birimleri tarafından uygun staj yerlerinin bulunması için yönlendirilmesi gerektiği sonucuna varılabilir. Ayrıca meslek yüksekokulları, eğitim vermek gibi bir sorumluluğun dışında, mezun öğrencilerinin çalışma alanlarında daha kolay iş bulmalarına olanak sağlamak için okul-sanayi işbirliğini güçlendirmesi gerekmektedir. Staj yapılan kurumlarda denetimler yapıp, staj hakkında bilgilendirmeler yapılması ve stajyerlerin uygun çalışma ortamlarında çalışmalarını sağlamalıdır. Ancak stajyerlerin ikamet ettikleri yerde staj yapmak istemeleri denetimin

yapılabilmesini zorlaştırmaktadır (Demir, 2015). Tektaş vd. (2016) yaptıkları çalışmada, öğrencilerin % 50,6'sının stajlar esnasında denetlendiğini ve yaptıkları işin doğru yapıp yapılmadığı konusunda izlendiklerini ifade etmişlerdir. Böylece denetlenen öğrenciler, eksikliklerinin farkına vararak, eksikliklerini gidermek için uygun çözüm yolları bulabilmektedir. Hañcer Aydemir (2016) de çalışmasında, öğrencilerin % 44,9'unun stajlar esnasında denetimlerin yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Çalışmamızın sonuçlarına benzer bir şekilde Karacan ve Karacan (2004) çalışmalarında, öğrenciler stajların etkin bir şekilde gerçekleşebilmesi için denetimlerin yapılması ve staj için uygun yerlerin seçilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bir başka çalışmada, stajlar esnasında öğretim elamanları veya staj koordinatörleri tarafından denetimlerin yapılması gerektiğini ifade eden birçok çalışma alanyazında mevcuttur (Tekbalkan, 2015; Kaysi & Gürol, 2017; Uzun vd. , 2009; Karaman, Metin & Güven, 2017; Karaman, Güven & Yıldırım, 2018; Titrek, Hakkakul & Varlı, 2015; Zengin & Kırmızı, 2017; Bahadır & Oğuz, 2012). Tuygar (2016) tarafından yapılan çalışmada ise, Paramedik programı öğrencilerinin, stajları daha etkin bir hale getirmek için, staj sürelerinin artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Staj süresinin fazla olması, yeterli gözlem yapılabilmesi ve vaka incelenmesi için önemli bir etkidir. Ayrıca staj yerlerinde çok fazla stajyerin olması, stajlarını olumsuz yönde etkilediğini ve karmaşıklığa sebep olduğunu ifade etmişlerdir. Benzer bir çalışmada yine Paramedik öğrencileri stajyer sayılarının fazla oluşu, kendilerini olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir (Yenal & Çelikli, 2013).

Stajlar, öğrencilerin mesleklerini yakından tanımları ve mezun olduktan sonra meslekleri ile ilgili kararlar vermelerini sağlamaktadır. Ayrıca, derslerde almış oldukları teorik bilgilerin uygulamaya dökülmesi açısından önemli bir süreçtir. Çalışmamızın sonuçlarına bakıldığında, çalışmaya katılan öğrenciler için stajlar, mesleklerini yakından tanımayı (% 50,4) ve okulda işlenen teorik dersleri uygulamayla karşılaştırmayı (% 38,2) ifade ettiğini belirtmişlerdir. Öz, Özden ve Özkuk (2015) yaptıkları çalışmada, öğrenciler stajın gerçek iş yaşamını tanımada etkili bir süreç olduğunu belirtmişlerdir. Emir, Arslan ve Kılıçkaya (2008) tarafından Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik programı öğrencileri ile yaptıkları çalışmada da öğrencilerin büyük bir çoğunluğu staj için, iş yaşamını yakından tanıma fırsatı sunduğu ve ileride bu işi yapıp yapmamak için bilgi verdiğini söylemişlerdir. Çalışmamızın sonucuna benzer sonuçların alındığı başka çalışmalarda mevcuttur (Hañcer Aydemir, 2016; Karacan & Karacan, 2004; Tuygar, 2016; Emir, Pelit & Arslan, 2010).

Staj süresi içerisinde öğrenciler için ücret, yemek, ulaşım, konaklama gibi sorunlar fazlasıyla sıkıntılar doğurmaktadır. Kimi öğrenciler, staj yapılan kurumlarda yemek bile yiyemediklerini, ulaşım da sorunlar yaşadıklarını ve bu yüzden kurum amirleri tarafından azarlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuyu öğrenci motivasyonu açısından değerlendirdiğimizde, olumsuz etkilerinin olduğunu görebilmekteyiz (Aslan, Çoban & Çokal, 2014). Aksi bir sonucu elde eden Tektaş vd. (2016), öğrencilerin staj esnasında sosyal olanaklardan faydalanmalarının stajlarını etkilemediğini ve hatta öğrencileri motive etmediğini ifade etmişlerdir. Ancak bu durumun genel anlamda olumsuz etkilerinin olduğu, öğrencilerin staja gitmek istememeleri, stajdan verim alamamalarına sebep olabilmektedir. Çalışmamızda da dikkat çekilecek bir şekilde 92 öğrencinin bu imkânlardan faydalanmadığı ortaya çıkmıştır. Bu gibi imkânlardan faydalanılması gerektiği, aksi durumda kısıtlı bütçeye sahip öğrenciler, staj zamanlarında sıkıntılar yaşayacaklardır (Demir, 2015). Bahadır ve Oğuz (2012) çalışmalarında öğrencilerin %

30'luk bir kısmına ve Hançer Aydemir (2016) de % 19'luk bir kısmına, yemek, ulaşım ve ücret olanağının sağlanmadığını sonucunu tespit etmişlerdir. Dolmacı ve Duran (2017) ise, bu konuyu, öğrencilerin staj yaptıkları sektöre göre ele almışlardır. Çalışmada, bu imkanları sağlama konusunda özel sektör kurumlarının devlet kurumlarına oranla daha destekleyici durumda oldukları sonucunu tespit etmişlerdir. Bir başka çalışmada ise, ücret ve sosyal imkanlardan faydalanan öğrencilerin, bu imkanlardan faydalanmayan öğrencilere göre, verimlerinin ve staj bittikten sonra bölümlerine olan ilgilerinin daha fazla arttığı sonucunu tespit etmişlerdir (Özdemir Karaca, Çeliker & Karaca, 2015).

Çalışmamızın ve daha önce yapılmış olan çalışmaların sonuçlarını dikkate aldığımızda, aşağıdaki öneriler sunulabilir;

- Öncelikle meslek yüksekokullarının ve özellikle sağlık hizmetleri meslek yüksekokullarının staj yönergelerini gözden geçirmeleri ve stajların daha etkin yapılabilmesi için her programda aktif komisyonlar oluşturmaları gerekmektedir.
- Öğrencilerin en fazla yakındıkları konulara baktığımızda, stajlar ile ilgili bilgilendirmelerin yapılamıyor olması, stajlar için uygun yerlerin seçilememesi ve stajlar esnasında denetimlerin yapılamıyor olması dikkat çekmektedir. Bu konuda birimdeki staj koordinatörleri etkin görev almaları ve staj yapılan kurumlarla iletişim halinde olup, öğrencilerin takiplerinin yapılması ve bölümlerine uygun departmanlarda çalışabilmeleri sağlanmalıdır.
- Stajların süreleri, öğrencilerin daha fazla uygulama yapabilmeleri için arttırabilir,
- Bütün öğrencilere ücret, yemek, ulaşım gibi imkânlar sağlanmalıdır.
- Öğrenciler için kurumlarda oryantasyon eğitimi verilip, çalışma alanlarını tanımada yardımcı olunmalıdır.
- Stajyerler ucuz iş gücü olarak değerlendirilmemeli ve angarya işlerin yaptırılmaması için staj yapılan kurumlarla iletişim halinde olunması gerekmektedir.
- Son olarak okul-sanayi işbirliği güçlü bir şekilde kurulmalı ve mezun olan öğrenciler için uygun iş imkânları sağlanmalıdır. Kurulacak olan bu güçlü ilişki ile iş alanında kalifiyeli eleman yetiştirilmesine olanak sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Acar Çiftçi, Y. (2016). Çocuk gelişimi ön lisans programı öğrencilerinin staj çalışmalarının işlevselliği üzerine bir inceleme. *III. International Eurasian Educational Research Congress* sunulan bildiri (s.1438-1439). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.

Adıgüzel, O. C. (2009). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin işyeri eğitimi öğrenme ürünlerinin değerlendirilmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 115-128.

Aslan, Z. , Çoban, G. & Çokal, Z. (2014). Turizm öğrencilerinin staj deneyiminde algıladıkları motivasyonun herzberg kuramına göre değerlendirilmesi: Nevşehir Hacı

Bektaş Veli üniversitesi turizm fakültesi örneği. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 164-188.

Bahadır, M. & Oğuz, H. (2012). Selçuk üniversitesi teknik bilimler meslek yüksekokulu öğrencilerinin staj yapma eğilimlerinin belirlenmesi. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(2,A), 69-76.

Barbarash, D. (2016). Knowledge and skill competency volves of an undergraduate university managed cooperative intership education. *Asia-Pacific Journal of Cooperative Education*, 17(1), 21-30.

Beebe, A. , Blaylock, A. & Sweetser, K. D. (2009). Job satisfaction in public relations internship. *Public Relations Review*, 35, 156-158.

Bila, M. (2006). Elektrik bölümü öğrencilerinin işletmelerde yaptıkları yaz stajının yararlılık düzeyinin belirlenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Büyüköztürk, Ş. , Kılıç-Çakmak, E. , Akgün, Ö. E. , Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Çetin, Ş. (2005). Öğrenci stajlarında yararlanılan dersler üzerine ampirik bir değerlendirme: mersin turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 153-169.

Demir, B. (2015). Meslek yüksekokullarında verilen muhasebe eğitiminde stajın önemi, sorunlar ve çözüm önerileri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 76-80.

Demir, M. & Demir, Ş. Ş. (2014). Turizm işletmelerinde yöneticilerin mesleki staj ve stajyerleri değerlendirmesi. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6, 18-33.

Dolmacı, N. & Duran, Y. (2017). Ön lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin zorunlu staj uygulamasına ilişkin görüşleri, sorunları ve çözüm önerileri: Isparta meslek yüksekokulu örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(21), 254-267.

Emir, O. , Arslan, S. & Kılıçkaya, Ş. (2008). Turizm işletmeciliği programı öğrencilerinin staj uygulamaları hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesi: Afyon Kocatepe üniversitesi örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(2), 273-291.

Emir, O. , Pelit, E. & Arslan, S. (2010). Turizm alanında ön lisans eğitimi alan öğrencilerin staj öncesi ve sonrası görüşlerinin karşılaştırılması (afyon kocatepe üniversitesi örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 141-165.

Engin, M. , Çalışkan, E. & Uysal, Ö. (2013). Anadolu teknik ve teknik liselerdeki bilişim teknolojileri alanı öğrencilerinin staj yaptıkları işyerlerinde mesleki beklentilerinin karşılanma düzeyi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 601-618.

Gökdoğan, O. & Sarıgöz, O. (2012). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin 'mesleki uygulama dersi' ile ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1091-1100.

Gültaş, N. , Kutluk, D. & Ergör, A. (2010). Sağlık sektörünün tıbbi laboratuvar teknikerinden beklentileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(2), 45-55.

- Hamamcı, B. (2016). Sınavsız geçiş sistemi sorunları ve çözüm önerileri. *Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokullarında Uygulanan Programların Güncellenmesi ve Eğitim Standartlarının Belirlenmesi Çalıştayı'nda* sunulan bildiri (s.15-19). Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- Hançer Aydemir, D. (2016). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaz stajı uygulamasına bakışı: sağlık hizmetleri örneği. *Türk Yaşam Bilimler Dergisi*, 1(1), 34-42.
- Hurst, J. L. & Good, L. K. (2010). A 20-year evolution of internships: implications for retail interns, employers and educators. *The International Review of Retail, Distribution and Consumer Research*, 20(1), 175-186.
- Karacan, S. & Karacan, E. (2004). Meslek yüksekokullarında (myo) yapılan staj uygulamalarına ilişkin bir araştırma: kalite ve verimlilik için iş yerleri-myo işbirliğinin gereği. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 168-184.
- Karaman, A. , Güven, Ş. & Yıldırım, M. N. (2018). İç mekân tasarımı öğrencilerin yaz stajı hakkındaki görüşlerin incelenmesi: uşak üniversitesi örneği. *The Journal of Academic Social Science*, 6(66), 93-107.
- Karaman, A. , Metin, A. E. & Güven, Ş. (2017). Ormancılık ve orman ürünleri programı öğrencilerin staj yapma eğilimlerinin belirlenmesi: uşak üniversitesi örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 101-114.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (17. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, K. , Kağızmanlı, B. , Aydın, M. & Özgüler, A. T. (2017). Ön lisans eğitimindeki öğrencilerin staj uygulamasına bakışları: Malatya meslek yüksekokulu örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 186-192.
- Kaysi, F. & Gürol, A. (2017). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin işyeri uygulamalı eğitim süreçlerinin değerlendirilmesi. *Kesit Akademi Dergisi*, 3(8), 266-280.
- Lucas, B. , Spencer, E. & Claxton, G. (2012). *How to teach vocational education: A theory of vocational pedagogy*. Center for Real World Learning, The University of Winchester. London, United Kingdom.
- Mankan, E. (2015). Mesleki ön lisans programlarında staj eğitiminin önemi: Bülent Ecevit üniversitesi Çaycuma meslek yüksekokulu örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), 734-741.
- Olçay, A. , Çıkmaz, E. , Özekici, Y. K. & İnce, E. (2017). Otel sahip ve yöneticilerinin stajyer öğrencilerin performanslarına ilişkin değerlendirmeleri: Gaziantep örneği. *Disiplinlerarası Akademik Turizm Dergisi (JOMAT)*, 2(1), 65-85.
- Öz, G. , Özden, S. & Özkuk, Ö. (2014). Ön lisans programlarında staj eğitiminin önemi: Dumlupınar üniversitesi Kütahya sosyal bilimler meslek yüksekokulu örneği. *1. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sosyal ve Teknik Bilimler Kongresi'nde* sunulan bildiri (s.265-280). Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Özdemir Karaca, P. , Çeliker, H. & Karaca, K. S. (2015). Büro yönetimi ve yönetici asistanlığı öğrencilerinin staj eğitimi hakkındaki görüşleri üzerine bir araştırma. *Elektronik Meslek Yüksekokulları Dergisi*, 5(3), 94-112.

- Pak, Ö. (2015). Türkiye’de mesleki turizm eğitimi ve zorunlu staj: turizm meslek lisesi örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Polat, Z. , Sarıkaş, A. , Öz Ceviz, N. , Tektaş, N. , Yayla, A. & Tektaş, M. (2018). Ön lisans öğrencilerinin dönem arası yaptıkları stajın akademik başarılarına etkisinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 1-7.
- Ruhanen, L. , Robinson, R. & Breakey, N. (2013). A tourism immersion internship: Student expectations, experiences and satisfaction. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 13, 60-69.
- Sağlık, Ö.(2014). Bilgi ve belge yönetimi eğitiminde uygulamanın önemi: stajlar üzerine bir araştırma. *I. Uluslararası Bilgi ve Belge Yönetimi Öğrenci Kongresi’nde* sunulan bildiri. İstanbul Cemal Reşit Rey Kongre Merkezi, İstanbul.
- Say, A. , Ayar, A. ,Sildir, E. & Sümer, M. (2016). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin memnuniyet ve beklenti analizi (Amasya üniversitesi örneği). *Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokullarında Uygulanan Programların Güncellenmesi ve Eğitim Standartlarının Belirlenmesi Çalıştayı’nda* sunulan bildiri (s.5-11). Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- Şahiner, P. , Akan, H. & Çeviker, H. (2016). Ebelik bölümü öğrencilerinin yaz stajının değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 5(2), 58-64.
- Tekbalkan, M. (2015). Ön lisans düzeyinde turizm eğitimindeki staj uygulamasına yönelik öğrencilerin bakışları: Ondokuz mayıs üniversitesi’nde bir uygulama. *4 th International Vocational Schools Symposium sunulan bildiri* (s.346-356). Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Tektaş, N. , Yayla, A. , Sarıkaş, A. , Polat, Z. , Tektaş, M. & Öz Ceviz, N. (2016). Ön lisans öğrencilerinin staj uygulamalarının değerlendirilmesi: marmara üniversitesi örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(özel sayı), 310-318.
- Titrek, O. , Hakkakul, M. A. & Varlı, S. (2015). Hemşirelik bölümü staj uygulamalarının etkililik düzeyine ilişkin öğrenci ve rehber hemşirelerin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 264-280.
- Tuygar, Ş. F. (2016). Paramedik programı öğrencilerinin yaz stajı hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 92-100.
- Uzun, O. , Köylü, P. , Demir, Z. , Müderrisoğlu, H. , Karadağ, A. A. , Özkan, A. Ş. , Uzun, S. , Girti, P. & Kesim, G. A. (2009). Peyzaj mimarlığı eğitiminde stajın öğrenci ve işveren açısından değerlendirilmesi; düzce üniversitesi peyzaj mimarlığı bölümü örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı, 1. *Batı Karadeniz Ormancılık Kongresi Bildiriler Kitabı*, Cilt II, 519-531.
- Wasi, Y. & Lodhi, S. (2015). Impact of internship on student career development in karachi, Pakistan. *The International Journal of Business & Management*, 3(11), 14.19.
- Yazıt, H. (2013). Turizm işletmeciliği eğitimi alan lisans ve ön lisans öğrencilerinin staj konusundaki düşünce ve algılamaları arasındaki farklılıkların belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Yenal, S. & Çelikli, S. (2013). İlk ve acil yardım programı son sınıf öğrencilerinin klinik uygulamalarda ve ambulans istasyonlarında karşılaştıkları güçlükler. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 4(2), 10-8.

Yücekaya, P. , Gürol, P. & Kaya, K. (2016). Lojistik bölümü öğrencilerinin staj yeri seçiminin analitik hiyerarşi projesi (ahp) yardımıyla tespit edilmesi. *Journal of Life Economics*, 3(4), 235-254.

Zengin, B. & Kırmızı, A. (2017). Turizm eğitimi alan öğrencilerin uygulama eğitiminde karşılaştıkları sorunları ve çözüm önerileri: gazi üniversitesi örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(48), 564-582.